

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและวิศวกรรมยั่งยืน

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ดร.มณฑล ศาสสนันท์

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและวิศวกรรมยั่งยืน

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและวิศวกรรมย้อนรอย

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ดร.มณฑล ศาสนนันท์

รองศาสตราจารย์

ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2566

มณฑล ศาลินันท์.

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและวิศวกรรมยั่งยืน.

1. การออกแบบในงานอุตสาหกรรม. 2. การสร้างสรรค์ทางธุรกิจ. 3. ลิขสิทธิ์-ไทย.

TS171

ISBN (E-BOOK) 978-616-602-025-0

ลิขสิทธิ์ของรองศาสตราจารย์ ดร.มณฑล ศาลินันท์

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เดือนกรกฎาคม 2566

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 2550 จำนวน 2,000 เล่ม

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เดือนมิถุนายน 2566

ราคาเล่มละ 370.- บาท

สารบัญ

คำนำ	(14)
บทที่ 1 ความสำคัญของนวัตกรรม	1
1.1 นวัตกรรมกับความเจริญของเศรษฐกิจ	1
1.2 การพัฒนานวัตกรรมในประเทศไทย	5
1.3 แนวทางพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับประเทศไทย	7
1.4 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กับความอยู่รอดของอุตสาหกรรมไทย	8
1.5 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเชิงกลยุทธ์	8
1.6 ความท้าทายของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	9
1.7 วิศวกรรมย้อนรอย: การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมไทย	10
1.8 สรุป	14
บทที่ 2 กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	17
2.1 วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์	17
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์และเส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์	21
2.3 ความรู้ทางการตลาดที่จำเป็นสำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	22
2.4 การวางแผนผลิตภัณฑ์	23
2.4.1 การระบุโอกาส	24
2.4.2 การเลือกโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์	25
2.4.3 การจัดสรรทรัพยากรและวางแผนเวลา	26
2.4.4 การวางแผนก่อนจัดทำโครงการจริง	30
2.4.5 การวิเคราะห์และประเมินผล	31
2.5 กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	32
2.5.1 การระบุความต้องการของลูกค้า	32
2.5.2 การระบุข้อกำหนดของแบบผลิตภัณฑ์	33
2.5.3 การสร้างแนวคิดของผลิตภัณฑ์ (Concept generation)	34
2.5.4 การเลือกแนวคิดที่ดีที่สุด	35
2.5.5 การทดสอบแนวคิดและสร้างข้อกำหนดของระบบย่อย	35
2.5.6 การสร้างแบบละเอียด	36
2.5.7 การทดสอบและสร้างต้นแบบ	36

2.6	การพิจารณาประโยชน์ทางธุรกิจ	37
2.7	การแลกเปลี่ยนข้อมูลในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	39
2.8	การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายออกแบบและฝ่ายการตลาด	39
2.8.1	ข้อมูลจากฝ่ายการตลาด	39
2.8.2	ข้อมูลที่ฝ่ายออกแบบควรมอบแก่ฝ่ายการตลาด	41
2.9	การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายออกแบบและฝ่ายผลิต	42
2.9.1	ทางเลือkd้านวัสดุ	42
2.9.2	ทางเลือkd้านรูปทรงเรขาคณิต	43
2.9.3	ทางเลือkd้านปริมาณ	43
2.9.4	ข้อจำกัดเกี่ยวกับความแม่นยำและผิวสำเร็จ	44
2.9.5	ทางเลือkd้านการประกอบ	44
2.9.6	ข้อกำหนดด้านการบรรจุหีบห่อและขนส่ง	44
2.10	การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายจัดซื้อและฝ่ายออกแบบ	45
2.11	การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายออกแบบและฝ่ายอื่นๆ	45
2.12	รูปแบบการทำงานที่เหมาะสมเพื่อการบริหารข้อมูลจำนวนมาก	46
2.13	การวัดความสำเร็จของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	46
2.14	สรุป	47
บทที่ 3	เสียงเรียกร้องของลูกค้า	49
3.1	โมเดลของคาโน	49
3.2	เสียงเรียกร้องของลูกค้า	52
3.3	การรวบรวมเสียงเรียกร้องของลูกค้า	54
3.3.1	การใช้แบบสอบถาม	54
3.3.2	การประชุมกลุ่ม	55
3.3.3	การสัมภาษณ์	55
3.3.4	การสังเกตพฤติกรรมลูกค้า	59
3.3.5	ข้อร้องเรียนของลูกค้า	64
3.4	การแยกแยะหาความต้องการที่แท้จริง	65
3.4.1	การตีความเสียงเรียกร้องของลูกค้า	65
3.4.2	การแยกประเภทเสียงเรียกร้องของลูกค้า	66
3.5	การจัดระเบียบข้อมูลความต้องการของลูกค้า	71
3.5.1	แผนภาพกลุ่มเชื่อมโยง	71
3.5.2	แผนภาพต้นไม้	75

3.6	การกำหนดความสำคัญของความต้องการลูกค้า	75
3.6.1	ความสำคัญสัมบูรณ์	76
3.6.2	ความสำคัญสัมพัทธ์	76
3.6.3	ความสำคัญเรียงลำดับ	77
3.7	ภาพรวมของการทำความเข้าใจเสียงเรียกร้องของลูกค้า	78
3.8	สรุป	80
บทที่ 4	การกระจายหน้าที่เชิงคุณภาพ	82
4.1	ประวัติของ QFD	83
4.2	ประโยชน์ของ QFD	83
4.3	รูปแบบของการทำ QFD	84
4.4	QFD แบบสี่ระดับ	84
4.5	บ้านคุณภาพ	89
4.5.1	ส่วน A ความต้องการลูกค้า	89
4.5.2	ส่วน B ส่วนวางแผน	91
4.5.3	ส่วน C คุณลักษณะทางคุณภาพ	96
4.5.4	ส่วน D ความสัมพันธ์	103
4.5.5	ส่วน E ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางคุณภาพ	106
4.5.6	ส่วน F ส่วนเทคนิค	107
4.6	QFD กับการบริหารการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	110
4.7	QFD สัมพันธ์กับบทอื่นๆ ในหนังสือเล่มนี้อย่างไร	111
4.8	QFD ภาคปฏิบัติ	112
4.9	สรุป	118
บทที่ 5	การสร้างสรรคแนวคิดผลิตภัณฑ์	120
5.1	องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์	121
5.2	เทคนิคต่างๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการคิดสร้างสรรค์	122
5.3	เทคนิคของ Richard Fobes	123
5.3.1	การมองหาข้อดีในไอเดียหายา	123
5.3.2	การคิดจากมุมมองใหม่	126
5.3.3	การเห็นคุณค่าของอารมณ์ขัน	126
5.3.4	การเก็บไอเดียเป็นความลับในช่วงแรก	127
5.3.5	การย้อนพิจารณาเป้าหมาย	127
5.3.6	การย้อนพิจารณาเป้าหมายได้ทุกเมื่อ	128

5.3.7	การเปลี่ยนเป้าหมายเชิงลบให้เป็นเชิงบวก	129
5.3.8	การพิจารณาแนวทางอื่น	129
5.3.9	การขอยเป้าหมาย	130
5.3.10	การพิจารณาทางเลือกหลายๆ ทาง	130
5.3.11	การใช้แผนภาพช่วยในการหาทางเลือก	132
5.3.12	การเขียนเมทริกซ์	136
5.3.13	การรวมไอดีเข้าด้วยกัน	137
5.3.14	ภาพรวมในการใช้เทคนิคของ Richard Fobes	139
5.4	เทคนิคการระดมสมอง	140
5.4.1	ลูกบอลสมอง	141
5.5	การใช้แผนภาพช่วยจำ	142
5.6	เทคนิค 6-3-5	143
5.7	การคัดเลือกแนวคิดผลิตภัณฑ์	145
5.7.1	วิธีการคัดเลือกแนวคิดผลิตภัณฑ์	146
5.8	องค์กรแห่งการสร้างสรรค์	149
5.9	สรุป	153
บทที่ 6	ทฤษฎีแก้ปัญหาการประดิษฐ์	156
6.1	ระดับขั้นการประดิษฐ์	156
6.2	กฎแห่งพัฒนาการทางเทคโนโลยี	159
6.2.1	กฎความสมบูรณ์ของชิ้นส่วนของระบบ	159
6.2.2	กฎการนำพลังงานในระบบ	160
6.2.3	กฎการประสานจังหวะ	160
6.2.4	กฎการเพิ่มอุดมคติ	160
6.2.5	กฎการพัฒนาชิ้นส่วนที่ไม่เท่าเทียมกัน	161
6.2.6	กฎการเปลี่ยนเป็นระบบยิ่งยวด	161
6.2.7	กฎการเปลี่ยนจากระดับมหภาคให้เป็นระดับจุลภาค	162
6.2.8	กฎการเพิ่มสสาร-สนาม	162
6.2.9	กฎการเพิ่มการเคลื่อนที่	162
6.2.10	หลักของความเฉื่อยทางจิต	163
6.3	ทฤษฎีทางแก้ปัญหาการประดิษฐ์	164
6.3.1	ความขัดแย้งทางเทคนิค	164
6.3.2	หลักการประดิษฐ์คิดค้น	165

6.3.3 ความขัดแย้งทางกายภาพ	178
6.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งทางกายภาพ และความขัดแย้งทางเทคนิค	178
6.3.5 หลักการแบ่งแยก	179
6.3.6 ทฤษฎีสสาร-สนาม	180
6.3.7 การประยุกต์ใช้ TRIZ กับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	185
6.4 สรุป	186
บทที่ 7 การแกะแบบผลิตภัณฑ์	188
7.1 ประโยชน์ของการแกะแบบผลิตภัณฑ์	188
7.2 ขั้นตอนการแกะแบบผลิตภัณฑ์	189
7.2.1 การจัดทำรายการข้อมูลที่ต้องการ	189
7.2.2 การเตรียมตัวสำหรับแกะแบบ	190
7.2.3 การประเมินวิธีการจำหน่ายและติดตั้ง	190
7.2.4 การแกะแบบผลิตภัณฑ์	191
7.2.5 การจัดทำรายงาน	191
7.3 เทคนิคการแกะแบบผลิตภัณฑ์	191
7.3.1 เทคนิคการหักลบและปฏิบัติงาน	191
7.3.2 แผนภาพการไหลของแรง	196
7.4 การเขียนรายงาน	198
7.4.1 แผนการถอดแยกชิ้นส่วน	198
7.4.2 รายการวัสดุ	200
7.4.3 มุมมองระเบิด	201
7.4.4 โครงสร้างของหน้าที่การทำงานผลิตภัณฑ์	202
7.5 การประมาณต้นทุนของผลิตภัณฑ์	203
7.6 สรุป	205
บทที่ 8 การออกแบบเพื่อการผลิตและประกอบ	207
8.1 กระบวนการออกแบบเพื่อการผลิต	208
8.2 การประมาณต้นทุนการผลิต	209
8.2.1 การประมาณต้นทุนชิ้นส่วน	210
8.2.2 การประมาณต้นทุนการประกอบ	210
8.2.3 การประมาณต้นทุนสื้อหุ้ย	211
8.2.4 ความละเอียดของการประมาณต้นทุนการผลิต	212

8.3	การลดต้นทุนชิ้นส่วน	213
8.3.1	การทำความเข้าใจกับขีดความสามารถของกระบวนการผลิต	213
8.3.2	การออกแบบชิ้นส่วนใหม่เพื่อกำจัดขั้นตอนของกระบวนการผลิต	213
8.3.3	การเลือกปริมาณการผลิตที่เหมาะสมกับกระบวนการ	214
8.3.4	การทำให้ชิ้นส่วนให้เป็นมาตรฐาน	214
8.4	การลดต้นทุนการประกอบ	214
8.4.1	แนวทางการออกแบบเพื่อการประกอบ	214
8.4.2	แนวทางการออกแบบระบบ	214
8.4.3	แนวทางการออกแบบสำหรับการหยิบจับชิ้นส่วน	216
8.4.4	แนวทางการออกแบบสำหรับการใส่	217
8.4.5	แนวทางการออกแบบสำหรับการจับยึด	219
8.4.6	การออกแบบเพื่อกรรมวิธีการผลิตต่างๆ	219
8.5	การลดต้นทุนการสนับสนุนการผลิต	219
8.6	การพิจารณาผลกระทบที่มีต่อปัจจัยอื่น	220
8.6.1	ผลต่อเวลาการพัฒนาผลิตภัณฑ์	220
8.6.2	ผลต่อต้นทุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์	220
8.6.3	ผลต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์	220
8.6.4	ผลกระทบต่อปัจจัยภายนอก	221
8.7	การเพิ่มประสิทธิภาพของการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยวิธี DFA	221
8.7.1	ประสิทธิภาพในการประกอบ	222
8.7.2	เวลามาตรฐานที่ใช้ในการหยิบจับ	223
8.7.3	เวลามาตรฐานที่ใช้ในการสวมใส่และจับยึด	225
8.7.4	ผลกระทบของความสมมาตรของชิ้นงานที่มีต่อเวลาการหยิบจับ	227
8.7.5	ขั้นตอนการเพิ่มประสิทธิภาพของการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยวิธี DFA	227
8.8	ตัวอย่างการวิเคราะห์ด้วยวิธี DFA	228
8.8.1	การวิเคราะห์ขั้นตอนการประกอบ	229
8.8.2	การหาเวลาหยิบจับและสวมใส่	231
8.8.3	การวิเคราะห์ต้นทุนการปฏิบัติงาน	231
8.8.4	การวิเคราะห์จำนวนชิ้นส่วนต่ำสุด	232
8.8.5	ผลการวิเคราะห์	232
8.8.6	ผลกระทบทางเทคนิคและเศรษฐศาสตร์	235
8.9	การประยุกต์ใช้แนวทางการออกแบบเพื่อการผลิตและประกอบ	236
8.10	สรุป	236

บทที่ 9 การออกแบบเพื่อความน่าเชื่อถือ	238
9.1 แฟกเตอร์ความปลอดภัย	239
9.2 มาร์จินของความปลอดภัย	240
9.3 การรับแรงที่แท้จริงขณะใช้งาน	241
9.4 ความแข็งแรงที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์	241
9.5 สมรรถนะที่ยอมรับได้	242
9.6 ลักษณะการเสียหาย	243
9.7 การวิเคราะห์ความเสียหาย	244
9.7.1 เทคนิคในการป้องกันภาระทางกฎหมายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์	244
9.7.2 การวิเคราะห์ความเสียหายและผลกระทบ	246
9.8 สรุป	249
บทที่ 10 การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	251
10.1 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกลยุทธ์ทางธุรกิจ	251
10.2 ความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	253
10.2.1 ปัญหามลพิษระดับโลก	254
10.2.2 ปัญหามลพิษระดับภูมิภาคและท้องถิ่น	254
10.3 แนวทางพื้นฐานของการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม	255
10.4 การประเมินวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์	258
10.4.1 การกำหนดเป้าหมาย	258
10.4.2 การกำหนดขอบเขตของการศึกษา	259
10.4.3 การประเมินผลกระทบ	261
10.4.4 การตีความผลการประเมิน	262
10.5 วิธีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม	262
10.5.1 วิธีประเมินผลิตภัณฑ์ที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	262
10.5.2 วิธีการหาผลรวมโดยน้ำหนัก	268
10.5.3 วิธีการประเมินวงจรชีวิตอย่างสมบูรณ์	281
10.6 เทคนิคการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	283
10.7 การออกแบบเพื่อลดการใช้วัตถุดิบ	283
10.7.1 การบรรจุภัณฑ์	283
10.7.2 ระบบการผลิต	285
10.7.3 ผลิตภัณฑ์	288
10.8 การออกแบบเพื่อถอดแยกชิ้นส่วน	290

10.9	การออกแบบเพื่อการผลิตซ้ำ	290
10.10	การออกแบบเพื่อลดการใช้วัสดุอันตราย	291
10.11	การออกแบบเพื่อประหยัดการใช้พลังงาน	294
10.12	การออกแบบให้เป็นไปตามข้อบังคับและมาตรฐานต่างๆ	295
10.12.1	โครงการฉลากเขียว	295
10.12.2	ISO 14000	298
10.13	สรุป	299
บทที่ 11	การแก้ไขแบบทางวิศวกรรม	301
11.1	ความสำคัญของการแก้ไขแบบทางวิศวกรรม	301
11.2	เหตุผลของการแก้ไขแบบทางวิศวกรรม	303
11.2.1	ความจำเป็นต้องลดต้นทุนการผลิตอย่างต่อเนื่อง	303
11.2.2	ความจำเป็นต้องให้ผลิตภัณฑ์ทำงานได้	303
11.2.3	ความจำเป็นต้องปรับปรุงการให้บริการ	304
11.2.4	ความจำเป็นต้องลดต้นทุนการจัดจำหน่าย	304
11.2.5	ความจำเป็นต้องเพิ่มการสนับสนุนด้านการผลิต	304
11.2.6	ความจำเป็นต้องเปลี่ยนข้อกำหนดของการออกแบบ	305
11.3	สิ่งที่ควรพิจารณาก่อนเริ่มโครงการแก้ไขแบบ	305
11.3.1	ขอบเขตของการแก้ไขแบบ	305
11.3.2	ต้นทุนของการแก้ไขแบบ	305
11.3.3	มูลค่าของการแก้ไขแบบ	306
11.4	การบริหารการแก้ไขแบบทางวิศวกรรม	306
11.4.1	ประเภทของการแก้ไขแบบ	307
11.4.2	ข้อเสนอแก้ไขแบบ	308
11.5	การประชุมทบทวนแบบ	311
11.6	ประโยชน์ของการประชุมทบทวนแบบ	316
11.7	สรุป	316
บทที่ 12	การสร้างและทดสอบต้นแบบ	318
12.1	คำจำกัดความของต้นแบบ	318
12.2	ประเภทของต้นแบบ	319
12.3	ประโยชน์ของต้นแบบ	320
12.4	หลักการเกี่ยวกับต้นแบบ	321

12.5	การวางแผนต้นแบบ	322
12.6	เทคโนโลยีในการสร้างต้นแบบ	324
12.7	การสร้างต้นแบบรวดเร็ว	325
12.8	กระบวนการสร้างชิ้นงานด้วยเครื่อง RP	325
12.8.1	สเตอริโอลิโธกราฟี	326
12.8.2	การหลอมด้วยแสงเลเซอร์	327
12.8.3	การบ่มให้แข็ง	328
12.8.4	การสร้างต้นแบบด้วยกระดาษเคลือบ	329
12.8.5	การสร้างต้นแบบด้วยการหลอมเส้นใยพลาสติก	329
12.9	RP กับเทคโนโลยีอื่น	331
12.10	สรุป	331
บทที่ 13	ทรัพย์สินทางปัญญา	333
13.1	ทรัพย์สินทางปัญญา	333
13.2	บทบาทของทรัพย์สินทางปัญญากับการดำเนินธุรกิจ	334
13.3	ทำไมประเทศไทยจึงต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	334
13.4	สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	335
13.5	ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท	336
13.6	สิทธิบัตร	337
13.6.1	สิทธิบัตรการประดิษฐ์	338
13.6.2	อนุสิทธิบัตร	339
13.6.3	สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์	339
13.7	การขอรับสิทธิบัตร และการออกสิทธิบัตร	340
13.8	การใช้ข้อมูลสิทธิบัตร	340
13.9	แหล่งข้อมูลสิทธิบัตร	342
13.10	สรุป	342
ภาคผนวก	การออกแบบในรายละเอียด	344
เอกสารอ้างอิง		351

คำนำ

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ในปัจจุบันการเรียนการสอนด้านการออกแบบมักมีลักษณะเฉพาะทาง โดยเน้นการประยุกต์ใช้ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การออกแบบเครื่องมือกล การออกแบบแม่พิมพ์ เนื่องจากการศึกษาเหล่านี้เน้นเทคโนโลยีมากกว่าการบริหารงานออกแบบ จึงทำให้เกิดช่องว่างขึ้นในการทำงานจริงในทางปฏิบัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องใช้ความรู้และทักษะหลายด้าน นอกจากความรู้พื้นฐานเฉพาะทาง ความรู้ที่จำเป็นเหล่านี้ไม่ได้มีการนำมารวมไว้ในที่เดียวกัน จึงเป็นการยากที่ผู้ปฏิบัติงานจะทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนตั้งใจให้เป็นการบุกเบิกงานเขียนด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยนำเสนอเทคนิคต่างๆ ที่ไม่เน้นเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง แต่เหมาะกับทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบผู้อ่านจะมีความรู้เพียงพอที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการทำวิศวกรรมย้อนรอยเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่อีกด้วย

ผู้ที่ควรอ่านหนังสือเล่มนี้คือ นักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ทุกสาขา นักศึกษาในสาขาการออกแบบอุตสาหกรรม ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งผู้ประกอบการซึ่งสามารถนำเนื้อหาในหนังสือไปใช้ประโยชน์ได้มาก

สำหรับหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ได้เพิ่มเติมเนื้อหาดังต่อไปนี้

- บทที่ 2 เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ การให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ในโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเพิ่มเติมแบบฝึกหัดท้ายบท

- บทที่ 6 เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีสาร-สนาม พร้อมตัวอย่างประกอบ

- บทที่ 13 เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาประเภทสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

คุณความดีของหนังสือเล่มนี้ขอมอบให้แก่บิดา มารดา ครอบครัว ตลอดจนนักศึกษาภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนักศึกษาภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งช่วยให้ผู้เขียนได้นำกรณีศึกษามาประกอบการเขียนหนังสือเล่มนี้ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รศ.ดร.มนทลี ศาสนันทน์

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พฤษภาคม 2566

บทที่ 1

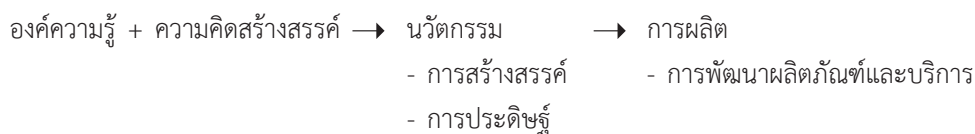
ความสำคัญของนวัตกรรม

1.1 นวัตกรรมกับความเจริญของเศรษฐกิจ

เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) อุตสาหกรรมไทยจำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่โลกการค้าเสรี เพราะการคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศไม่สามารถกระทำได้เหมือนในอดีต การค้าเสรีทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ผลิตทั้งภายในและต่างประเทศ ซึ่งนอกจากจะแข่งขันด้านราคา คุณภาพสินค้า และการส่งมอบแล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันด้านต่างๆ ปัจจัยดังกล่าวคือนวัตกรรม ซึ่งเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์หรือบริการ หรือวิธีการ อันจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ

นวัตกรรม (innovation) เป็นการสร้างสรรค์แนวคิดหรือประดิษฐ์สิ่งของหรือวิธีการใหม่ นวัตกรรมจะต้องทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สร้างสรรค์แล้วยังทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย

การสร้างสรรค์นวัตกรรมเกิดจากการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ ผลที่ได้จากนวัตกรรมสามารถนำไปผลิตให้เป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นนวัตกรรมจึงเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้และการผลิตออกสู่ตลาด นวัตกรรมทำให้เราสามารถนำความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ไปใช้ประโยชน์จนถึงผู้บริโภคได้ ดังแสดงในรูป 1.1

รูป 1.1 บทบาทของนวัตกรรมในการเชื่อมโยงองค์ความรู้และการผลิต

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า ‘นวัตกรรม’ แล้ว จะเห็นว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า ‘การประดิษฐ์’ มาก ในขณะที่การประดิษฐ์มักเน้นถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในความหมายเชิงวัตถุ นวัตกรรมจะครอบคลุมการสร้างสรรค์สิ่งที่ไม่ได้เป็นวัตถุด้วย เช่น กลยุทธ์ กระบวนการ เทคนิค วิธีการ ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ นวัตกรรมยังเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกนำไปใช้โดยบุคคลอื่นด้วย จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น เทคนิคการถนอมอาหารช่วยลดผลกระทบของการขาดแคลนอาหารตามฤดูกาล โทรศัพท์ช่วยยกเลิกข้อจำกัดด้านระยะทางในการพูดคุยของมนุษย์ เงินช่วยกำจัดความไม่สะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้าของสมัยก่อน เครื่องยนต์ช่วยผ่อนแรงให้คนใช้แรงงานน้อยลง

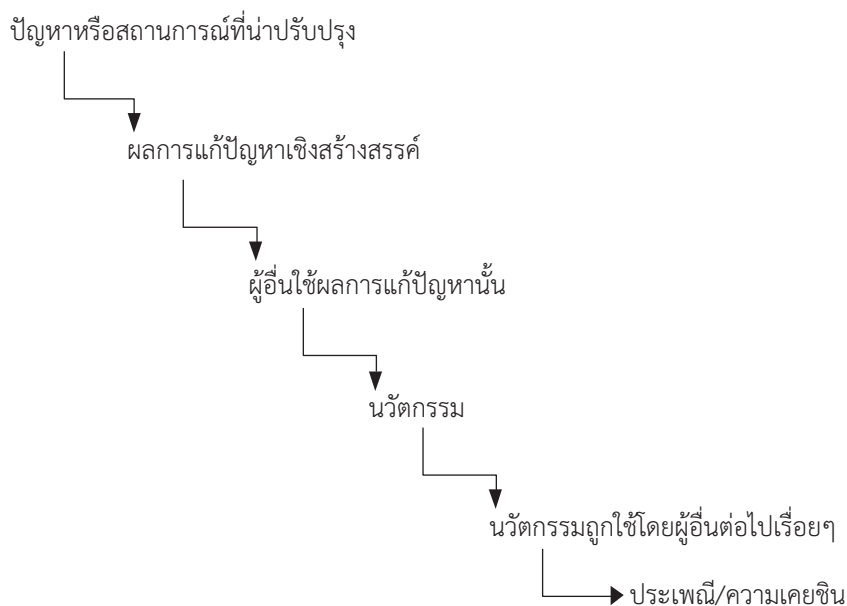
ในปัจจุบัน มนุษย์เห็นคุณค่าของนวัตกรรมเหล่านี้ที่ช่วยให้ความเจริญของอารยธรรมสูงขึ้น ในอนาคตมนุษย์รุ่นหลังก็จะเห็นคุณค่าของนวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาสำคัญหลายอย่าง เช่น

- นวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาการขยายถิ่นฐานของมนุษย์ และประชากรโลก
- นวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาขยะล้นเมือง
- นวัตกรรมที่ช่วยแก้ปัญหามลพิษทางอากาศและทางน้ำของเมืองหนึ่งที่ข้ามไปทำลายเมืองอื่น

ถ้านวัตกรรมหนึ่งเกิดขึ้นและมีผู้ใช้เป็นเวลานานมากขึ้น นวัตกรรมนั้นก็กลายเป็นประเพณีหรือเรื่องธรรมดาไปดังรูป 1.2 กรณีศึกษา 1.1 แสดงผลของความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์พวงหรีดหนังสือ ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในอนาคตหากมีผู้นำไปใช้มากขึ้นนวัตกรรมนี้ก็จะกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อไป

อีกตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนานวัตกรรมที่เข้าใจง่าย คือ การให้บริการลูกค้าในธนาคาร เมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว การไปธนาคารในสมัยก่อน ลูกค้าจะเลือกวงสมุดบัญชีเงินฝากตามช่องต่างๆ ที่ตนเองเห็นว่าน่าจะใช้เวลาอย่างน้อยที่สุด หลังจากนั้นก็หาที่ยืนรอหรือนั่งรอในบริเวณธนาคาร (เมืองไทยในสมัยนั้นไม่นิยมการเข้าแถว) แต่หลายครั้งเกิดปัญหาลูกค้าที่มาก่อนไม่ได้รับบริการก่อนเนื่องจากเลือกช่องที่ให้บริการช้า ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการแก้ปัญหาคือ จัดให้ลูกค้าเข้าแถวรอในแถวเดียว แล้วเข้ารับบริการในช่องใดก็ได้ที่ว่างถัดไป เมื่อการแก้ปัญหานี้ได้ถูกนำไปใช้ในธนาคารอื่นๆ ทั่วไป ก็กลายเป็นนวัตกรรมในการให้บริการลูกค้า และเมื่อใช้ไปนานๆ ก็กลายเป็นประเพณี ในปัจจุบันธนาคารหลายแห่งได้ปรับปรุงยิ่งขึ้นโดยนำเอาระบบบัตรคิวมาใช้ ทำให้ลูกค้าไม่ต้องยืนรอในแถว และเป็นการประกันว่าลูกค้าที่มาก่อนจะได้รับบริการก่อน ระบบการแก้ปัญหาเช่นนี้จัดว่าเป็นนวัตกรรมประเภทหนึ่งซึ่งเกิดประโยชน์ต่อคนในสังคม และถ้ามีการนำไปใช้แพร่หลายเป็นเวลานานๆ ก็จะกลายเป็นประเพณีไป

รูป 1.2 การพัฒนานวัตกรรม

กรณีศึกษา 1.1 ส่งหนังสือสู่มือเด็กๆ ผ่าน “พวงหรีด”

(จาก ผู้จัดการรายวัน, 4 กรกฎาคม 2545)

การส่งพวงหรีดให้งานศพนับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทยโดยทั่วไป เพราะเป็นการแสดงถึงน้ำใจดีแต่คนที่รักและนับถือในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ซึ่งน้อยคนนักที่จะคิดถึงภาระของทางเจ้าภาพหรือทางวัดที่จะต้องจัดการกับพวงหรีดต่างๆ ที่จะกลายเป็นขยะในทันทีที่งานศพเสร็จสิ้น

..จะดีกว่าหรือไม่หากเรามีพวงหรีดที่ใช้แสดงถึงน้ำใจของผู้ให้ ไม่กลายเป็นภาระของผู้รับ และมีประโยชน์ใช้สอยกับผู้อื่น

ในวันนี้มีคนคิดคำตอบให้กับโจทย์นี้แล้ว ด้วยการริเริ่มทำ “พวงหรีดหนังสือ” ออกมาขายพร้อมบริการส่งให้ทั่วประเทศ พร้อมจดลิขสิทธิ์เรียบร้อยแล้ว เจ้าของไอเดียนี้คือ **นายกิตติ ชาติบัญชาการ** นักธุรกิจใจกว้างหนังสือและแบบเรียนจากจังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าของห้างสรรพสินค้าร้อยเอ็ดพลาซ่า ที่ก้าวเข้ามาเริ่มธุรกิจในกรุงเทพฯ ด้วยกิจการลูกบอลดับเพลิงที่มีตลาดสายงามควบประโยชน์ใช้สอย จนมาถึงกิจการพวงหรีดหนังสือในปัจจุบัน

“เริ่มแรกเลยผมคิดอยากจะให้หนังสือไปถึงมือเด็กในชนบทที่ขาดแคลน เพราะผมมองว่าตอนนี้เราต้องพัฒนาทรัพยากรคนเพื่อพัฒนาชาติ โดยต้องไปพัฒนาที่ความรู้ แต่ว่า

งบประมาณของประเทมีจำกัด เลยมานั่งคิดว่าทำอย่างไรจะให้คนมาช่วยกันส่งหนังสือให้เด็กๆ โดยไม่ต้องเป็นภาระเพิ่ม เลยคิดถึงพวงหรีด เพราะทุกคนต้องซื้อพวงหรีดให้งานศพต่างๆ อยู่แล้ว บางงานมีเป็นร้อยๆ พวง โดยมองข้ามไปว่าจะเป็นภาระแก่เจ้าภาพหรือวัดในการจัดการ จึงมาคิดว่าถ้าเปลี่ยนคอนเซ็ปต์มาเป็นหนังสือ ก็จะได้กันหมดทุกฝ่าย คือคนที่ซื้อพวงหรีดก็ได้ใช้งาน เจ้าภาพงานศพก็ไม่เป็นภาระในการทำลาย ส่วนวัดหรือโรงเรียนก็ได้หนังสือ ถ้าพระท่านอ่านเสร็จแล้วไปบริจาคให้โรงเรียนหรือห้องสมุดชุมชน ก็จะได้ความรู้กันทุกช่วงที่หนังสือผ่านไปถึง” กิติ เล่าถึงจุดกำเนิดไอเดียพวงหรีดหนังสือ

จากแนวคิดเล็กๆ นี้ เขาเริ่มทดลองทำพวงหรีดหนังสือส่งให้งานศพของคนรู้จัก เมื่อเพื่อนฝูงเห็นก็ชมเชยว่าเป็นความคิดที่ดี จึงคิดว่าถ้าหากทำเป็นธุรกิจไปเลยน่าจะช่วยให้ช่วยส่งหนังสือให้เด็กๆ ได้ในวงกว้างขึ้นกว่าทำอยู่คนเดียว ..การจดลิขสิทธิ์และทำเป็นสินค้าจำหน่ายอย่างจริงจังจึงเกิดขึ้น ภายใต้แนวคิดพวงหรีดหนังสือนี้จะต้องใช้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง เป็นขยะให้น้อยที่สุด และต้องไม่ลืมจุดประสงค์หลักคือ การส่งหนังสือให้เด็กๆ ได้อ่านกัน

หนังสือต่างๆ บนพวงหรีด

ในพวงหรีดหนังสือจะประกอบด้วย หนังสือที่เอามาจัดเรียงกันอย่างสวยงามอยู่บนกระดาษแข็งพิมพ์ลายไทยตกแต่งด้วยดอกไม้พลาสติกแทนการใช้ริบบิ้น เพราะเด็กสามารถนำไปตกแต่งห้องเรียนหรือทำงานประดิษฐ์ต่อได้ แล้วขลิบลูกไม้ผ้า ส่วนด้านหลังจะติดแผ่นความรู้ เช่น ยาเสพติดให้โทษ อวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เครื่องดนตรีไทยชนิดต่างๆ พืชผักสวนครัว ฯลฯ ซึ่งครูสามารถนำไปใช้เป็นการสอนได้โดยไม่ต้องทิ้ง แล้วหุ้มพลาสติกใสเป็นชั้นตอนสุดท้าย

การเลือกหนังสือที่จะมาทำพวงหรีดนั้น จะเลือกหนังสือความรู้ทั่วไป หรือนิตยสารที่ทางแผงหนังสือขายไม่หมดแล้วส่งคืนโรงพิมพ์ ซึ่งตรงนี้ก็ขึ้นอยู่กับทางโรงพิมพ์ด้วย เพราะจะได้ขายหนังสือและได้เผยแพร่แทนที่จะเอาไปซังก็โลขาย และจะไม่ใช้หนังสือเรียน ซึ่งทางกิติให้เหตุผลอย่างรู้ใจเด็กๆ ว่า “เด็กนักเรียนอยากได้หนังสือทุกอย่างยกเว้นหนังสือเรียน” ส่วนรูปเล่มของหนังสือที่จะใช้ต้องมีน้ำหนักเบาและไม่หนาจนเกินไป

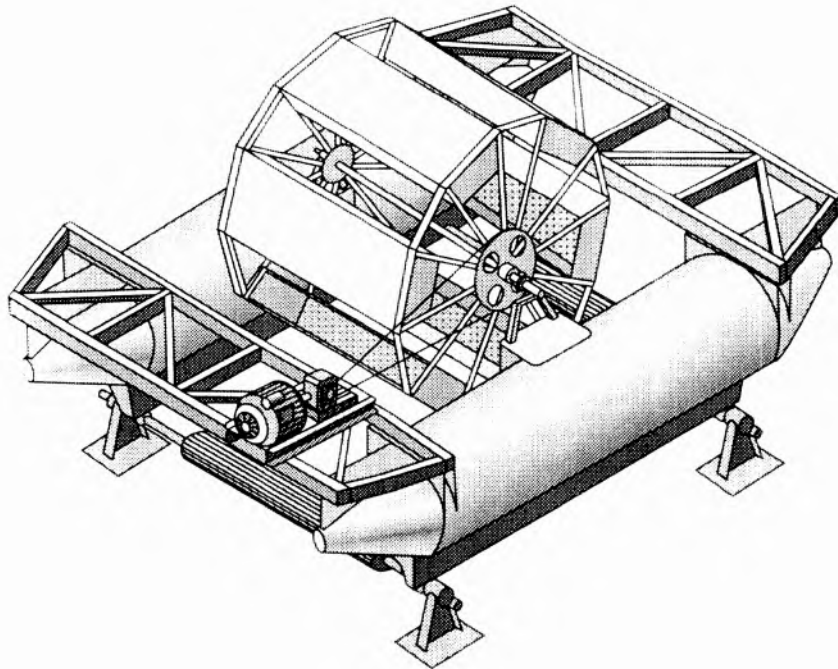
ส่วนเป้าหมายของธุรกิจนั้น กิตีย้ำว่าไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร เพียงแค่บริษัทเลี้ยงตัวเองได้ จะได้ช่วยส่งหนังสือให้กับเด็กๆ และชุมชนต่างๆ ได้ต่อไปนานๆ ก็พอ เพราะเชื่อว่าที่คนไทยยังอ่านหนังสือน้อยเป็นเพราะไม่มีโอกาสและไม่มีหนังสือมากกว่าจะเป็นเพราะความไม่เอาใจใส่ และผลกำไรที่ได้จะถูกหักไว้ 30% เพื่อนำมาตั้งกองทุนการวิจัยสำหรับเยาวชน โดยให้เด็กยื่นโครงการผ่านโรงเรียนมา

1.2 การพัฒนานวัตกรรมในประเทศไทย

เมื่อก้าวถึงประเทศที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เรามักจะนึกถึงประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ โดยมากแล้วเทคโนโลยีสมัยใหม่จะมีจุดกำเนิดจากประเทศเหล่านี้ และนำเข้ามายังประเทศที่ล้าหลังกว่า มีผู้กล่าวว่าวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดขึ้นเนื่องจาก “เขาคิด เราดู เขาทำ เราซื้อ เขารวย เราเป็นหนี้” การสร้างสรรค์นวัตกรรมจึงเป็นทางรอดและเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการแข่งขันกับตลาดโลก

สำหรับการพัฒนานวัตกรรมในประเทศไทย ในสมัยโบราณบรรพบุรุษไทยได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์หลายอย่างที่มีการนำมาใช้แพร่หลายในสังคมไทย สิ่งหนึ่งที่น่าภาคภูมิใจและแสดงถึงอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษคือเรือนไทย ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในเขตร้อนและน้ำท่วมถึง เช่น หลังคาทรงสูงมีช่องลมและหน้าต่างโดยรอบ ได้ถุนบ้านยกพื้นสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วมและใช้งานได้อเนกประสงค์ นอกจากนี้เรือนไทยยังมีลักษณะพิเศษคือ สามารถถอดออกได้เป็นส่วนๆ (modular design) และนำมาประกอบใหม่ได้ง่ายโดยใช้ไม้สลักแทนตะปู ช่วยให้ย้ายและสร้างใหม่ได้รวดเร็วและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

จากอดีตที่ผ่านมา จะเห็นว่าความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของคนไทยไม่ได้ด้อยกว่าชาติใด องค์กรหนึ่งซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมนวัตกรรมและการประดิษฐ์ในประเทศไทย คือ สมาคมการประดิษฐ์ไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2535 โดยมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการประดิษฐ์คิดค้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งนักประดิษฐ์และต่อประเทศชาติ สมาคมดังกล่าวได้จัดกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสนับสนุนของภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดประกวดสิ่งประดิษฐ์ จัดคลินิกนักประดิษฐ์เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่ักประดิษฐ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้

รูป 1.3 กังหันน้ำชัยพัฒนา ใช้บำบัดน้ำเสียอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูง

สถาปนาวันนักประดิษฐ์ขึ้นในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ของทุกปี เพื่อเป็นการระลึกถึงวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร ‘เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย’ หรือกังหันน้ำชัยพัฒนา ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2536 (รูป 1.3)

ในปัจจุบันการพัฒนานวัตกรรมในประเทศไทยเป็นไปอย่างค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับประเทศที่เจริญแล้ว อุตสาหกรรมไทยมักเป็นฝ่ายรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากกว่าที่จะสร้างสรรค์ขึ้นเอง วิศวกรจำนวนมากเรียนองค์ความรู้แล้วไม่ได้นำไปใช้ในการสร้างนวัตกรรม แต่ถูกใช้ให้ศึกษาแค่ตลิ่งนอกเพื่อสั่งซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์จากต่างประเทศ จนมีการเรียกว่า “วิศวกรแค่ตลิ่งนอก” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นกระบวนการที่พบในอุตสาหกรรมไทยน้อยมาก

มีผู้กล่าวไว้ว่า 90% ของสิ่งประดิษฐ์ใหม่ไม่ได้รับการพัฒนาเป็นสินค้า เพราะต้องใช้ทั้งเวลาและเงินทุนจำนวนมาก สภาพดังกล่าวเป็นการสูญเสียทางทรัพย์สินทางปัญญาและเศรษฐกิจอีกรูปแบบหนึ่ง จุดอ่อนในการพัฒนานวัตกรรมของประเทศไทย มีสาเหตุหลักมาจากการขาดความเชื่อมโยงระหว่างผู้ใช้นวัตกรรมกับผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม ความไม่ต่อเนื่องของการพัฒนาองค์ความรู้และการสนับสนุนจากภาครัฐ

ผู้ใช้นวัตกรรม (ภาคอุตสาหกรรม) ขาดช่องทางติดต่อกับผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมทั้งในระดับภาคการศึกษาและนักประดิษฐ์อิสระ ทำให้งานวิจัยและพัฒนาไม่ตอบสนองปัญหาของภาคอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง หรือไม่ได้รับการประยุกต์ต่อในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมักเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยหรือนักประดิษฐ์ในหน่วยงานต่างๆ ส่วนการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ในปัจจุบันมีความพยายามจากหลายฝ่ายในการกระตุ้นให้เกิดการสร้างนวัตกรรมในภาคเอกชน เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) มีการสนับสนุนให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทำวิจัยและพัฒนา โครงการที่ผ่านกรับรองจากสวทช. สามารถนำค่าใช้จ่ายไปหักภาษีได้ เป็นต้น

1.3 แนวทางพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ในสภาพการแข่งขันที่ประเทศไทยประสบอยู่ในปัจจุบัน เทคโนโลยีต่างๆ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการคิดค้นและใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมจึงต้องกระทำภายในระยะเวลาอันสั้น อุตสาหกรรมไทยไม่สามารถรอให้นักวิจัยสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เกิดจากงานวิจัยพื้นฐานได้เพราะงานวิจัยพื้นฐานต้องอาศัยเวลาและเงินลงทุนสูง แม้ในปัจจุบันภาครัฐมีความพยายามอย่างมากที่จะสนับสนุนให้เกิดการทำวิจัยขึ้นทั้งในภาคเอกชนและภาคการศึกษา อย่างไรก็ตามการทุ่มเททรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาอาจเป็นเรื่องสูญเปล่าหากขาดแนวทางการส่งเสริมที่ถูกต้อง

ที่ผ่านมานักวิชาการจำนวนหนึ่งแสดงความวิตกว่า การมุ่งสร้างนวัตกรรมโดยเริ่มจากการวิจัยขั้นพื้นฐาน เป็นสิ่งที่เข้าเกินไปเสียแล้วสำหรับประเทศไทย แนวทางที่เหมาะสมและทันเวลา คือ การวิจัยและพัฒนาบนพื้นฐานของการลอกเลียนอย่างสร้างสรรค์ (Creative Imitation) หรือ Copy & Development

การลอกเลียนอย่างสร้างสรรค์เป็นการต่อยอดทางนวัตกรรม โดยการทำวิศวกรรมย้อนรอย (Reverse Engineering) หรือแกะแบบเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แล้วเพิ่มระดับขั้นการประดิษฐ์ (Inventive step) ให้มากพอจนกลายเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่สามารถจดสิทธิบัตรเป็นของตนเองได้

สาเหตุที่การลอกเลียนอย่างสร้างสรรค์เป็นทางออกที่ดีในการเพิ่มขีดความสามารถของอุตสาหกรรมไทย เป็นเพราะการทำวิจัยขั้นพื้นฐานต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก ธุรกิจไทยส่วนใหญ่ไม่มีการผลิตในปริมาณมากพอที่จะทำให้เกิดการประหยัดจากขนาด (Economy of Scales) ในการทำวิจัยพื้นฐาน ผลที่ได้จากการทำวิจัยจึงไม่สามารถสร้างความคุ้มค่าในเชิงพาณิชย์ได้ ในทางกลับกันบริษัทข้ามชาติที่มีการขายสินค้าไปทั่วโลกสามารถทำวิจัยและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้เต็มที่ ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมกว่าจึงน่าจะเป็นการลอกเลียนอย่างสร้างสรรค์ คือนำนวัตกรรมมาต่อยอดให้สูงขึ้นเพื่อแปลงให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง

แนวทางดังกล่าวมีผู้นำมาใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้ว ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน ไต้หวันไม่ใช่ประเทศผู้ค้นพบเทคโนโลยี ดังนั้นกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ในภาคอุตสาหกรรมจึงเน้นการเชื่อมโยงระหว่างตลาดกับนวัตกรรม เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาแนวนี้อาศัยการต่อยอดทางนวัตกรรมหรือเพิ่มขั้นการประดิษฐ์บนพื้นฐานของงานสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งจะช่วยให้มีความรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์แข่งขันในปัจจุบัน

1.4 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กับความอยู่รอดของอุตสาหกรรมไทย

ในปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกันดีว่า ในโลกการค้าระหว่างประเทศนั้น ประเทศไทยถูกมองว่าเป็นฐานการผลิตแห่งหนึ่ง ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วอาศัยเป็นแหล่งทรัพยากรและแรงงานราคาถูก ดังนั้นอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นการรับจ้างผลิตแทบทั้งสิ้นโดยไม่มีการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง ในระยะหลังนี้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อนบ้านเช่น จีนและเวียดนาม กำลังเป็นที่จับตามองของประชาคมโลก เนื่องจากประเทศเหล่านั้นนอกจากจะเป็นตลาดใหม่สำหรับสินค้าต่างๆ แล้ว ยังเป็นแหล่งทรัพยากรและแรงงานราคาถูกอีกด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ สภาพการเป็นฐานการผลิตต้นทุนต่ำของประเทศไทย กำลังจะสูญหายไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสูญเสียความได้เปรียบนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยเป็นอย่างมาก แนวทางอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้อุตสาหกรรมไทยปรับตัวสู้กับสภาพการเปลี่ยนแปลงคือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (product design and development) ความสามารถในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองจะช่วยสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง ความรู้ในด้านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้ที่อยู่ในวงการอุตสาหกรรม

1.5 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเชิงกลยุทธ์

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจเชิงรุกเนื่องจากเป็นการสร้างความได้เปรียบขึ้นจากการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่สู่ท้องตลาด การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือเป็นการตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Decision) เนื่องจากเป็นการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบยาวต่อบริษัทและมีผลกระทบอย่างมากต่อกิจกรรมทั้งหมดของบริษัท การลงทุนในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต บริษัทหลายแห่งสามารถพลิกธุรกิจและกลายเป็นผู้นำตลาดได้ด้วยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

คำว่า “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์” ในที่นี้ ครอบคลุมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นนวัตกรรมแบบก้าวกระโดด (radical innovation) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเป็นการปรับปรุงอย่างค่อยเป็นค่อยไป (incremental innovation) โดยมากแล้วนวัตกรรมแบบก้าวกระโดดจะเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ในภาคอุตสาหกรรมจะจัดเป็นนวัตกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปมากกว่า เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยวิธีการที่เป็นระบบพร้อมด้วยเครื่องมือและเทคนิคต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มโอกาสของความสำเร็จในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

ในเชิงกลยุทธ์ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการระบุ “โอกาสทางธุรกิจ” ที่เหมาะสม คำว่า “โอกาส” ในที่นี้หมายถึง ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ต้องการพัฒนานั้นเอง ในการระบุโอกาสทางธุรกิจที่เหมาะสม ควรพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ความทันต่อเหตุการณ์ (Timely) - โอกาสทางธุรกิจที่จะพัฒนาต่อเป็นผลิตภัณฑ์ ควรเป็นโอกาสที่เกิดขึ้นในเวลาปัจจุบัน หรือเป็นปัญหาซึ่งยังไม่ได้รับการแก้ไขในปัจจุบัน
- ปัญหาสามารถแก้ไขได้ (Solvable) - โอกาสทางธุรกิจที่น่าสนใจ ควรเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ หรือมีวิธีการแก้ปัญหาคือเทคโนโลยีรองรับ
- ความสำคัญ (Important) - โอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดี ควรเป็นสิ่งที่สำคัญในสายตาของลูกค้า เพื่อให้ลูกค้ามองเห็นคุณค่าและต้องการซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ
- การสร้างกำไร (Profitable) - เมื่อลูกค้าเห็นความสำคัญของโอกาสทางธุรกิจ ลูกค้าก็จะเต็มใจซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการและยอมให้บริษัทสร้างกำไรจากการขายผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ
- การเกื้อหนุนจากสภาพแวดล้อม (context) - โอกาสทางธุรกิจที่น่าสนใจ จะต้องมีความสอดคล้องที่เกื้อหนุนด้วย เช่น ไม่ขัดต่อกฎหมายของประเทศ เป็นต้น

ในเชิงกลยุทธ์ ผู้ประกอบการสามารถใช้เกณฑ์ข้างต้นในการพิจารณาและคัดกรองโอกาสทางธุรกิจต่างๆ เพื่อตัดสินใจในเบื้องต้นว่าโอกาสทางธุรกิจใดมีศักยภาพเพียงพอที่จะพิจารณาในรายละเอียดต่อไป

1.6 ความท้าทายของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

เมื่อพูดถึงการออกแบบที่ดี คนส่วนใหญ่มักคิดถึงผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่างสวยงาม ราคาแพง โดดเด่น ในทางตรงกันข้ามเมื่อพูดถึงการออกแบบที่ไม่ดี คนก็จะนึกถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เลวร้ายจนเห็นได้ชัด หรือไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย เป็นต้น ในที่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่าคนทั่วไปมองการออกแบบเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการเท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงกระบวนการที่อยู่เบื้องหลัง

ถ้ามองตามสภาพความเป็นจริงแล้ว การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นกระบวนการที่ยากและมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากและมีความท้าทายหลายประการโดยทั่วไปความท้าทายต่างๆ ที่ทีมออกแบบจะต้องประสบมีดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สภาพแวดล้อมในธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เทคโนโลยีมีการพัฒนาดีขึ้น ความชอบของลูกค้าเปลี่ยนแปลง คู่แข่งแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ท้องตลาด สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป การตัดสินใจท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทายมากในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

- ความขัดแย้ง ความขัดแย้งในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มีหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางเทคนิค ความขัดแย้งระหว่างคุณภาพกับต้นทุน เป็นต้น ทีมออกแบบจะต้องมองเห็นความขัดแย้งนี้ รวมทั้งทำความเข้าใจและบริหารความขัดแย้งเพื่อเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยากที่สุดอย่างหนึ่งในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

- รายละเอียด ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวิศวกรรม ทีมออกแบบต้องทำการตัดสินใจจำนวนมากเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ เช่น เลือกระหว่างการยึดติดด้วยสกรูกับการติดแบบประกบ (snap fit) การตัดสินใจเหล่านี้มีผลต่อต้นทุนทั้งสิ้น ยิ่งผลิตภัณฑ์มีความซับซ้อนมากเท่าใดก็ยิ่งต้องมีการตัดสินใจมากขึ้นเท่านั้น

- ความกดดันด้านเวลา ความท้าทายที่กล่าวถึงข้างต้นสามารถจัดการได้ง่ายถ้าเรามีเวลาเหลือเฟือ แต่ในความเป็นจริงการตัดสินใจในระหว่างการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องกระทำอย่างรวดเร็วในเวลาจำกัด และโดยมากแล้วยังต้องกระทำภายใต้ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลด้วย

- ความกดดันทางเศรษฐศาสตร์ ในการพัฒนาและทำการตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่จะต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดังนั้นผลิตภัณฑ์จึงต้องประสบความสำเร็จในท้องตลาดเพื่อทำกำไรได้เพียงพอที่จะคืนทุน

1.7 วิศกรรมย้อนรอย: การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมไทย

ตามที่กล่าวถึงในหัวข้อ 1.3 แนวทางการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือ การต่อยอดบนนวัตกรรมที่มีอยู่แล้ว ในทำนองเดียวกัน การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมประเภทหนึ่งก็ควรเกิดจากการต่อยอดเช่นเดียวกัน ในทางปฏิบัติพบว่านวัตกรรมในภาคเอกชนมักใช้รากฐานจากงานวิจัยและพัฒนาน้อย เนื่องจากขาดโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเทคโนโลยี การทำวิศวกรรมย้อนรอย (Reverse Engineering) เป็นแนวทางหนึ่งที่มีผู้ประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จนประสบความสำเร็จ ดังแสดงในกรณีศึกษา 1.2

วิศวกรรมย้อนรอยเริ่มจากผลิตภัณฑ์ที่มีในท้องตลาดอยู่แล้ว ควบคู่กับวิสัยทัศน์ที่จะนำมา ออกแบบปรับปรุงใหม่เพื่อแก้ไขส่วนด้อยของผลิตภัณฑ์เดิม หรือปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพแวดล้อม ในประเทศ หรือออกแบบปรับปรุงให้เป็นไปตามวิวัฒนาการที่คาดหวัง โดยทั่วไปกระบวนการวิศวกรรมย้อนรอยและปรับปรุงแบบจะมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ แต่ การทำวิศวกรรมย้อนรอยจะเริ่มต้นจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วเสมอ ในขณะที่การออกแบบและพัฒนา ผลิตภัณฑ์อาจเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยวางตลาดมาก่อน นอกจากนี้การทำวิศวกรรมย้อนรอย จะต้องคำนึงถึงประเด็นทางทรัพย์สินทางปัญญามากเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทาง ปัญญาของผลิตภัณฑ์เดิม

กรณีศึกษา 1.2 ปิมน้ำบาดาลชนิดจุ่มน้ำ

(จาก กรุงเทพธุรกิจ, กรกฎาคม 2544)

ปิมน้ำบาดาลชนิดจุ่มน้ำ ทำจากสแตนเลส รายแรกและรายเดียวของไทย

การไล่กวดทางเทคโนโลยี โดยเริ่มต้นจากการลอกเลียนทั้งดุ้น (Duplicative Imitation) ไปสู่การลอกเลียนอย่างสร้างสรรค์ (Creative Imitation) ย่อมทำให้เกิดการสร้าง นวัตกรรม (Innovation) เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยมี ความเป็นไปได้มากขึ้น

Reverse Engineering หรือการทำ “วิศวกรรมย้อนรอย” คือรูปแบบหนึ่งของการ ลอกเลียน (copy) จากสินค้าต้นแบบซึ่งไม่ถนัดนักที่จะทำได้สำเร็จ เนื่องจากในกระบวนการ “แกะแบบ” ต้องใช้ความรู้ความชำนาญพอสมควร นอกจากนั้นจะสามารถนำไปใช้ในเชิง พาณิชนียได้หรือไม่ ยังต้องขึ้นอยู่กับการพัฒนาชิ้นงานเพื่อให้ไม่ติดปัญหาด้านลิขสิทธิ์

นายณรงค์ วศิณนต์ เจ้าของธุรกิจปิมน้ำบาดาลชนิดจุ่มน้ำที่ทำจากสแตนเลสราย แรกและรายเดียวของไทย คือตัวอย่างหนึ่งที่ศูนย์เทคโนโลยีโลหะ (MTEC) และวัสดุแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ยกให้เป็นหนึ่งในคนไทยใน จำนวนไม่มกรายที่สามารถทำวิศวกรรมย้อนรอยได้ประสบความสำเร็จ

นายณรงค์ บอกกับ “กรุงเทพธุรกิจ” ว่า ธุรกิจของเขาเติบโตมาได้จนถึงวันนี้ เริ่มต้นด้วยการลอกเลียนแบบสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ “จริงๆ แล้วผมไม่ต้องการที่จะ ก๊อปปี้สินค้าจากต่างประเทศ แต่นี่คือจุดเริ่มต้นในการตีไชน์ เพราะไทยไม่ได้เป็นประเทศที่ เริ่มต้นจากอุตสาหกรรม ไม่เช่นนั้นเอสเอ็มอีอย่างผมก็อยู่ไม่ได้ บ้านเราไม่มีความพร้อมที่จะ วิจัยและพัฒนาสินค้าด้วยตัวเอง เพราะขาดเงินทุนและเทคโนโลยี แต่ถึงแม้ผมจะเริ่มต้นจาก

การก๊อปปี้ ผมก็มั่นใจว่าหากมีรายได้เพียงพอ ก็จะนำมาเป็นทุนในการพัฒนารูปแบบสินค้าเป็นของตัวเอง เพราะการก๊อปปี้เป็นเรื่องยากที่จะทำให้ดีเท่าสินค้าต้นแบบ”

นายณรงค์ เล่าถึงความยากลำบากในการสร้างธุรกิจด้วย “วิศวกรรมย้อนรอย” ว่า อาชีพดั้งเดิมของเขาคือ ช่างซ่อมมอเตอร์ไฟฟ้า และปั้มน้ำบาดาล กระทั่งสั่งสมความชำนาญได้พอตัว จึงออกมารับงานซ่อมเครื่องไฟฟ้าด้วยตนเองกับลูกน้องไม่กี่คนการเริ่มต้นธุรกิจของตัวเองมีปัญหาตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น เมื่องานซ่อมไม่มีสม่ำเสมอ ลูกน้องก็ว่างงาน

แต่จากการสัมผัสกับลูกค้า ทำให้รู้ว่าการซ่อมปั้มน้ำบาดาลแทบจะไม่มีใครทำ สิ่งนี้จุดประกายความคิดของเขาให้หันมาผลิตปั้มน้ำบาดาลจำหน่าย โดยในช่วงแรกต้องว่าจ้างคนอื่นในการผลิตชิ้นส่วนบางรายการ แต่ ณ วันนี้ เขาสามารถผลิตปั้มน้ำบาดาลได้อย่างครบวงจร

นายณรงค์ บอกว่าตัวเองเริ่มต้นจาก “ศูนย์” แต่ปัจจุบันมีสินทรัพย์รวม 50-60 ล้านบาท และสินค้าของเขาเริ่มเป็นที่ยอมรับจากลูกค้ามากขึ้นเป็นลำดับ “ถามว่าผมใช้เวลานานไปไหม กว่าจะก้าวจากช่างซ่อมมอเตอร์ไฟฟ้ามาเป็นเจ้าของกิจการ ตอบว่านานมาก เพราะเราไม่มีพื้นฐานอะไรเลย ก้าวมาจากการเก็บหอมรอมริบ และสั่งสมประสบการณ์ไม่มีใครมาบอก เอสเอ็มอีส่วนใหญ่ของไทยก็เป็นเช่นนี้

บ้านเรามีการทำงาน 2 รูปแบบ คือ R&D และ C&D หรือ Copy & Development ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแบบหลัง แต่ถ้าไม่พัฒนาสินค้าของตัวเองในที่สุดก็จะขาดความสามารถในการแข่งขัน”

ส่วนปัญหาในการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งมักตามมากับการลอกเลียนแบบสินค้า และไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องนี้มาตลอด สำหรับธุรกิจผลิตปั้มน้ำบาดาลของ “ณรงค์” ไม่เคยประสบปัญหานี้ แม้บริษัทต่างชาติที่เข้ามาตั้งสาขาในไทย จะรู้ว่าเขาลอกเลียนแบบสินค้าก็ตาม

“หลักทั่วไปของเรื่องลิขสิทธิ์คือการเลียนแบบสินค้าที่ทำได้ง่าย ๆ แต่การผลิตปั้มน้ำเป็นเรื่องยาก แม้พิมพ์หนึ่งตัวว่าจะลอกเลียนแบบได้ต้องใช้เวลาเป็นปี เสียเงินเป็นแสนบาท และรูปแบบของปั้มน้ำบาดาล ก็ตายตัวว่าเป็นรูปทรงกระบอก และที่สำคัญเราไม่มีเจตนาจะให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเราจงใจจะทำให้เหมือนต้นตำรับ

เรามียี่ห้อสินค้า *โพลีไลน์* ของเราเองมานานแล้ว และสินค้าที่ผลิตออกมาจะนำส่วนดีของต้นแบบมาใช้ และจะปรับปรุงบางส่วนตามที่ลูกค้าเสนอแนะปัญหาในการใช้งาน”

เจ้าของกิจการรายนี้ ขอใช้เวลา 2 ปี ในการวิจัยและพัฒนาสินค้าของตนเอง โดยขณะนี้เริ่มศึกษาข้อมูลและติดต่อกับหน่วยงานที่จะให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเทคโนโลยี เช่น สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไทย

ด้านเงินทุนก็คงต้องใช้กำลังเงินของตัวเองที่มีอยู่ โดยไม่หวังความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เพราะปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นหลักที่จะช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการที่ประสงค์จะวิจัยและพัฒนาสินค้าจริงจัง

เขายังเห็นโอกาสในการจำหน่ายสินค้าปืมน้ำบาดาลในประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวตามความต้องการใช้น้ำบาดาล โดยเฉพาะในชนบท ที่การประปายังไม่ถึง แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายลดการใช้น้ำบาดาล หรือยกเลิกต่ออายุใบอนุญาตใช้น้ำบาดาลในพื้นที่วิกฤติน้ำบาดาล เพื่อป้องกันแผ่นดินทรุดก็ตาม อย่างไรก็ตามสิ่งที่ณรงค์ตระหนักอยู่ตลอดเวลา คือการพัฒนาสินค้าเพื่อลดต้นทุนในการผลิต และแข่งขันให้ได้กับสินค้านำเข้า

“เมื่อ 1-2 ปีมานี้ จีนเริ่มส่งออกปืมน้ำบาดาลมาขายในไทยมากขึ้น ในราคาใกล้เคียงกัน แม้จะผลิตจากวัสดุคนละประเภท ขณะที่สินค้าของเรามีราคาต่ำกว่าสินค้านำเข้าจากอียูและสหรัฐฯ ประมาณ 30% ก็เป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม ทำให้เราต้องพัฒนาสินค้า ปรับตัวว่าเราไม่ได้ทำคนเดียวในประเทศ แต่ในทางตรงข้าม ข้อดีของการเปิดเสรีทางการค้าก็มีเพราะทำให้เราส่งออกสินค้าไปขายต่างประเทศได้ง่ายขึ้นเช่นกัน”

เขาเล่าว่า ปัจจุบันลูกค้าส่วนใหญ่คือผู้รับเหมาติดตั้งปืมน้ำบาดาลให้กับภาคเอกชน และในอนาคตเขาจะเจาะตลาดไปกับ อบต. ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณในการบริหารท้องถิ่น ตามนโยบายกระจายการบริหารงานสู่ท้องถิ่นของรัฐบาล

แม้ว่าปัจจุบัน เขามีส่วนแบ่งทางการตลาดเพียง 20% มียอดขายปีละประมาณ 40 ล้านบาท แต่เชื่อว่าภายใน 4-5 ปีจากนี้ ส่วนแบ่งทางการตลาดน่าจะเพิ่มเป็น 40-50% ได้ไม่ยากนัก และยังมีแผนการส่งออกสินค้าอีกด้วย

จุดเด่นของสินค้าคือ ทำจากสแตนเลส ปลอดภัย และสามารถซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ต่างจากสินค้าจากต่างประเทศ ที่ไม่มีบริการหลังการขาย ที่ผ่านมามีลูกค้ามักตำหนิเรื่องคุณภาพสินค้า และติดขัดภาพนั้นมาตลอด

ตอนนี้มีสัญญาณการส่งออกแล้ว เพราะมีลูกค้าต่างประเทศนับ 10 ราย เดินทางเข้ามาขอชมสินค้า ที่ผ่านมามีเคยส่งออกสินค้าผ่านเทรดเดอร์ไปยังตะวันออกกลาง แต่การแข่งขันสูง ต้องเสนอราคาต่ำกว่าราคาขายในประเทศ 30-40% จึงจะขายได้

นายณรงค์ เรียกร้องให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือเอสเอ็มอี ในเรื่องของ การปรับลดอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบในการผลิตสินค้านำเข้า และควรเปิดทางสะดวกในเรื่องของเงินทุน และเทคโนโลยี

“ภายใต้การแข่งขันที่รุนแรง เราไม่สามารถอาศัยความได้เปรียบเรื่องค่าจ้างแรงงานได้อีกต่อไป ขณะที่ต้องนำเข้าเครื่องจักรราคาแพงจากต่างประเทศ เพราะไทยไม่สามารถผลิตเองได้ นี่คือการเสียเปรียบของผู้ประกอบการไทยที่ประสบอยู่”

เขายังพูดถึงหลักการทำงานของตัวเองว่า ต้องซื่อสัตย์กับลูกค้า มีคุณธรรมกับลูกน้อง คิดว่าลูกน้องคือคนที่มาช่วยทำงาน และที่สำคัญที่เขาย้ำ คือ การเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตัวเอง ไม่ลังเลเมื่อโอกาสมาถึง “มีวันนี้ก็เพราะการกล้าตัดสินใจ” เขากล่าวไว้เช่นนั้น และย้ำว่า ความผิดพลาดจะเป็นบทเรียนเพื่อให้เกิดการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น และต้องไม่ท้อถอย ปัจจุบันโรงงานแห่งนี้มีพนักงานรวม 100 ชีวิต ทั้งที่เมื่อแรกมีลูกจ้างไม่ถึง 10 คน

“เชื่อว่าผู้ประกอบการทุกรายต้องผ่านการล้มลุกคลุกคลานมาทั้งนั้น ชีวิตไม่มีอะไรราบ แต่ข้อดีของเอสเอ็มอีคือ เป็นธุรกิจที่ยืดหยุ่น คล่องตัว เมื่อตัดสินใจพลาดจึงไม่ส่งผลกระทบมากเท่าธุรกิจขนาดใหญ่” นี่ก็คือหนึ่งในความสำเร็จของเอสเอ็มอีไทย ผู้เริ่มต้นจากการ “แกะแบบ” สินค้าที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงกว่าจากต่างประเทศ และถึงแม้ว่าเขาจะเรียนรู้ลดต้นทุนจากการลอกเลียนชิ้นงานแต่เชื่อว่าเขาจะหยุดอยู่เพียงแค่นี้ เพราะสิ่งที่เขาตระหนักอยู่เสมอก็คือ การพัฒนาชิ้นงานของตัวเองเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

Copy&Development อาจเป็นเรื่องที่ยอมรับกันยาก แต่โดยข้อเท็จจริงก็คือ C&D และการทำวิศวกรรมย้อนรอย คือหนทางที่เป็นไปได้มากที่สุดในการสร้างนวัตกรรมของตัวเองขึ้นมา

1.8 สรุป

นวัตกรรมเป็นการสร้างสรรค์แนวคิดหรือประดิษฐ์สิ่งของหรือวิธีการใหม่ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สร้างสรรค์และสังคม การสร้างสรรค์นวัตกรรมเกิดจากการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ ผลที่ได้จากนวัตกรรมสามารถนำไปผลิตให้เป็นรูปธรรมได้ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของอุตสาหกรรมไทย และเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่สร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมไทยควรเป็นการต่อยอดทางนวัตกรรม หรือเป็นการทำวิศวกรรมย้อนรอยจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของ ‘นวัตกรรม’ และ ‘การประดิษฐ์’
2. ท่านคิดว่านักประดิษฐ์ควรมีคุณสมบัติที่จำเป็นอะไรบ้าง
3. จงกล่าวถึงนวัตกรรมที่ท่านประสบในปัจจุบัน และอธิบายประโยชน์ที่ได้รับ
4. นวัตกรรมมีผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร
5. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมไทยอย่างไร
6. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันประสบกับความท้าทายอะไรบ้าง
7. จงอธิบายความหมายของวิศวกรรมย้อนรอย
8. จงระบุโอกาสในทางธุรกิจที่ท่านคิดว่ามีศักยภาพ และให้เหตุผลประกอบโดยอาศัยเกณฑ์ที่กล่าวถึงในหัวข้อ 1.5

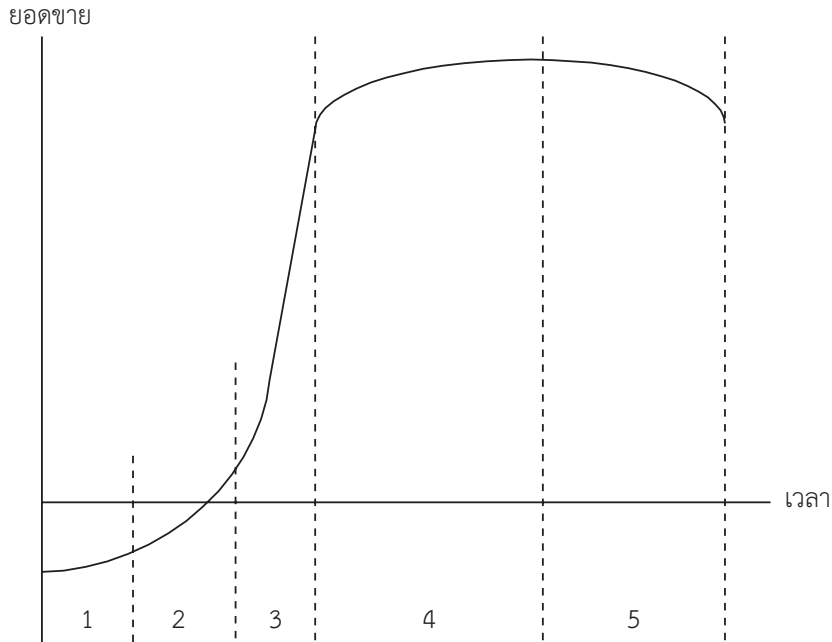
กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทรัพยากรในการลงทุนสูงมาก ทั้งยังเกี่ยวข้องกับข้อมูลจากหลายหน่วยงานในสาขาวิชาชีพด้านต่างๆ เช่น วิศวกรรมเครื่องกล การออกแบบอุตสาหกรรม วิศวกรรมฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด ดังนั้นเราจึงไม่ควรกล่าวว่างานออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นของวิศวกรออกแบบแต่เพียงฝ่ายเดียว การที่จะออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีการประสานงานและจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

บทนี้กล่าวถึงกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงปัญหาที่บริษัทจะประสบตลอดช่วงชีวิตของผลิตภัณฑ์ ความเข้าใจในวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์และความรู้พื้นฐานทางการตลาด จะมีผลต่อการวางแผนกลยุทธ์ในการออกผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่กล่าวถึงในบทนี้จะมีลักษณะเป็นขั้นตอนต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความเข้าใจ แต่ในทางปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวควรซ้อนทับหรือเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่จำเป็นต้องเป็นขั้นตอนแยกกันโดยเด็ดขาด เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ตลอดเวลา เนื้อหาในบทนี้ยังกล่าวถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานต่างๆ และรูปแบบการบริหารข้อมูลที่ดี ตามด้วยการประเมินความสำเร็จของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

2.1 วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ จะช่วยให้เราเข้าใจความสำคัญของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีต่อความอยู่รอดของบริษัท วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาดจนถึงการถอนตัวออกจากท้องตลาด ความยาวของวงจรชีวิตจะขึ้นกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และตลาดที่วางขาย บางผลิตภัณฑ์มีวงจรชีวิตสั้นเพียงหนึ่งปีหรือไม่กี่เดือน ตัวอย่างเช่น คอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีการพัฒนา

รูป 2.1 เส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์

เทคโนโลยีเร็วมากจนล้าสมัยอย่างรวดเร็ว ส่วนบางผลิตภัณฑ์ก็สามารถขายในลักษณะเดิมได้เป็นสิบปีหรือมากกว่า

รูป 2.1 เป็นเส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างยอดขายกับผลกำไรและเวลา โดยทั่วไปเส้นโค้งนี้อาจแบ่งได้เป็น 5 ช่วง ได้แก่ การออกแบบและพัฒนา การแนะนำผลิตภัณฑ์ การเติบโตของผลิตภัณฑ์ การอิ่มตัวของผลิตภัณฑ์ และการเสื่อมของผลิตภัณฑ์

ช่วงที่ 1 การออกแบบและพัฒนา (Product Design and Development)

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มคิดค้นผลิตภัณฑ์จนถึงออกสู่ท้องตลาด วงจรชีวิตช่วงนี้จะมีกิจกรรมที่มีค่าใช้จ่ายสูง เช่น การวิจัยตลาด การวิจัยทางเทคโนโลยี การออกแบบ การทดสอบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และการเตรียมการผลิต ในช่วงนี้เนื่องจากผลิตภัณฑ์ยังไม่สามารถสร้างรายได้จากการขาย บริษัทจึงจำเป็นต้องหาเงินกู้หรือนำทรัพย์สินมาใช้เพื่อสร้างเงินทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนั้นยอดขายและผลกำไรจึงมีค่าติดลบ

บทบาทของฝ่ายการตลาดในช่วงนี้ เป็นไปเพื่อสร้างความมั่นใจว่า บริษัทเข้าใจความต้องการของลูกค้าดีเพียงพอ และสามารถทำนายได้ว่าผลิตภัณฑ์มีตลาดรองรับและมีศักยภาพในการทำกำไรมากพอที่จะคุ้มการลงทุน นอกจากนี้ฝ่ายการตลาดยังต้องพัฒนากลยุทธ์โฆษณาเพื่อเตรียมออกผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด

กลยุทธ์ที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่การบริหารกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้สินค้าที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า ในเวลาที่สั้นที่สุดและใช้ต้นทุนน้อยที่สุด

ช่วงที่ 2 การแนะนำผลิตภัณฑ์ (Product Introduction)

ช่วงการแนะนำผลิตภัณฑ์จะเริ่มจากการขายครั้งแรกจนถึงช่วงที่ผลิตภัณฑ์เริ่มอยู่ตัว ช่วงนี้ต่างจากช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตรงที่เราไม่สามารถให้คำนิยามหรือระบุจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ชัดเจนได้

ช่วงเวลาแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่อาจจะเร็วหรือช้าก็ได้ ผลิตภัณฑ์ล้ำยุคอาจต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับการยอมรับจากลูกค้า กลยุทธ์ที่สำคัญในช่วงนี้คือการพยายามทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการจดจำหรือเป็นที่รู้จักให้มากที่สุด ดังนั้นการโฆษณาในช่วงนี้จึงมีความสำคัญมากเพื่อดึงดูดให้ลูกค้าสนใจซื้อ นอกจากการตัดสินใจจากลูกค้าแล้ว ช่วงแนะนำผลิตภัณฑ์ยังต้องเผชิญกับปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การใช้ช่องทางจัดจำหน่ายที่ยังไม่ผ่านการทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ การเสียของผลิตภัณฑ์เนื่องจากใช้งานไม่ถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ และปัญหาในการควบคุมคุณภาพ ปัญหาทั้งหมดนี้ทำให้บริษัทต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในเวลาที่ยอดขายยังต่ำอยู่ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ประสบปัญหาในช่วงแนะนำ เช่น ครีมเทียม น้ำส้มคั้นแช่แข็ง หรือแม้กระทั่งกาแฟสำเร็จรูป สิ่งเหล่านี้ต้องผ่านการรณรงค์ระยะยาวและเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าลูกค้าจะยอมรับ ในทางปฏิบัติ ผลิตภัณฑ์บางชนิดอาจเกิดการเสียในช่วงแนะนำ และถูกถอนออกจากตลาดเพื่อออกแบบใหม่ บรรจุหีบห่อใหม่ หรือกำจัดทิ้ง

ช่วงที่ 3 การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ (Product Growth)

ถ้าผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นที่ยอมรับของตลาด และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากบริษัท ก็จะเข้าสู่ช่วงเจริญเติบโตซึ่งยอดขายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ยอดขายที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ต้นทุนต่อหน่วยลดลงและกำไรเพิ่มขึ้นมาก

ในช่วงนี้คู่แข่งจะเริ่มเข้าสู่ตลาดเนื่องจากเห็นว่าผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จ คู่แข่งในนี้หมายรวมถึงคู่แข่งหน้าใหม่และคู่แข่งรายใหญ่ที่มองเห็นความสำเร็จของผลิตภัณฑ์ และต้องการเข้ามาแย่งส่วนแบ่งตลาด ดังนั้นบริษัทจึงควรปรับเปลี่ยนกลยุทธ์โฆษณาเพื่อรักษาลูกค้าปัจจุบันและดึงดูดลูกค้าใหม่โดยการสร้างการรับรู้ในแบรนด์ (brand awareness) และพยายามสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีกว่าคู่แข่งด้วย การโฆษณาแข่งขันกันอาจมีผลดีตรงที่ช่วยขยายตลาดโดยรวมของผลิตภัณฑ์ เพราะลูกค้าที่ยังลังเลหรือต่อต้านก็จะหันมาสนใจทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เมื่อบริษัทอื่นๆ เข้ามาในตลาดด้วย

ปัญหาหลักที่ประสบในช่วงนี้คือ การตัดสินใจระหว่างการทำอะไรให้มากที่สุด การเพิ่มคุณลักษณะพิเศษให้กับผลิตภัณฑ์ หรือการลดราคา โดยทั่วไปคู่แข่งมักเข้าสู่ตลาดด้วยผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่าหรือมีราคาถูกกว่า ดังนั้นถ้าบริษัทเห็นว่ากลยุทธ์ที่เหมาะสมคือการพยายามอยู่ในตลาดให้นานที่สุด บริษัทก็ต้องเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับผลิตภัณฑ์ด้วยการเพิ่มคุณลักษณะใหม่ๆ ทำราคาสู้กับคู่แข่ง เพิ่มโฆษณา หรือทำสิ่งเหล่านี้ร่วมกัน ทางเลือกดังกล่าวล้วนทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น จึงเป็นการลดผลกำไรระยะสั้นเพื่อเพิ่มผลกำไรในระยะยาว ตามรูป 2.1 เส้นโค้งผลกำไรจะสูงขึ้นและเริ่มลดลงในช่วงการเติบโตของผลิตภัณฑ์เนื่องจากบริษัทต้องรับผิดชอบต่อต้นทุนมากขึ้น

ช่วงที่ 4 การอิมตัวของผลิตภัณฑ์ (Product Maturity)

ในช่วงนี้ ยอดขายจะเริ่มคงที่เมื่อเทียบกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมา ถ้าบริษัทเลือกทางเดินระยะยาวในช่วงเจริญเติบโต ก็จะมีส่วนแบ่งตลาดที่ดีในช่วงนี้ อย่างไรก็ตามยอดขายค่อนข้างคงที่เนื่องจากตลาดเติบโตเต็มที่แล้ว ในระยะนี้แม้คู่แข่งใหม่จะเข้าสู่ตลาดได้ยาก แต่บริษัทก็ต้องคอยคุ้มครองตลาดโดยใช้กลยุทธ์โฆษณา กลยุทธ์ด้านราคาและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ที่ดีได้แก่การใช้กลยุทธ์ราคาเพื่อป้องกันไม่ให้คู่แข่งหน้าใหม่เข้ามาในตลาด การลดต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต และการสร้างยอดขายอย่างต่อเนื่องด้วยการหาวิธีใช้งานแบบใหม่ๆ หรือแตกสินค้าออกไปในรูปแบบอื่น หรือสร้างแบรนด์ใหม่

ระยะเวลาอิมตัวจะขึ้นกับชนิดของผลิตภัณฑ์ เช่น เครื่องคิดเลขเครื่องแรกที่สามารถพกติดกราฟได้ ถูกวางขายในท้องตลาดได้เพียงหกเดือนก็มีผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ที่มีคุณสมบัติดีกว่าและราคาถูกกว่า วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์พวกนี้เกือบจะขึ้นและลงทันทีโดยไม่มีช่วงอิมตัว สำหรับสินค้าประจำบ้านเช่น ตู้เย็น เครื่องซักผ้า จะมีช่วงเวลาอิมตัวตั้งแต่หนึ่งถึงสามปี ส่วนสินค้าอุตสาหกรรมบางอย่างอาจมีช่วงการอิมตัวนานเกิน 10 ปีก็ได้

ช่วงที่ 5 การเสื่อมของผลิตภัณฑ์ (Product Decline)

เนื่องจากสินค้าอุปโภคบริโภคมีช่วงเวลาอิมตัวสั้น ผู้ผลิตจึงทราบดีและนำไปพิจารณาในการวางแผนกลยุทธ์ ส่วนผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมักไม่ตระหนักในข้อนี้เพราะผลิตภัณฑ์มีช่วงเวลาอิมตัวยาวนานมาก ทำให้องค์กรตกเป็นเรื่องไกลเกินไปและไม่สำคัญ อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานี้ต้องมาถึงไม่ช้าก็เร็วสำหรับทุกผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเทคโนโลยีใหม่เข้ามาแทนที่

ในบางกรณี ยอดขายอาจลดลงเร็วมากจนเป็นศูนย์เนื่องจากคู่แข่งแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ดีกว่ามาก แต่ในกรณีทั่วไป ยอดขายมักค่อยๆ ลดจนถึงระดับคงที่อยู่หลายปี ในสถานการณ์เช่นนี้ บริษัทที่พยายามรักษาสถานะไว้โดยการลดราคาสินค้าลง อาจพบว่ายิ่งทำให้ผลกำไรต่ำลง ผลสุดท้ายคือจะถึงจุดที่การผลิตไม่คุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์อีกต่อไป และการถอนตัวออกจากตลาดจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

การสนับสนุนสินค้าที่อ่อนแอเช่นนี้ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงมากสำหรับบริษัท เพราะนอกจากผลกำไรจะลดลงแล้ว การใช้ทรัพยากรต่างๆ ยังไม่คุ้มค่าอีกด้วย การพยายามรักษาสภาพผลิตภัณฑ์ที่อึดตัวแล้ว ทำให้บริษัทไม่มีเวลาไปพัฒนาสินค้าตัวใหม่ที่ทำได้มากกว่า การคิดค้นผลิตภัณฑ์ทดแทนจึงทำได้ช้าลง และส่งผลให้บริษัทมีความมั่นคงในอนาคตน้อยลง กลยุทธ์ที่ควรใช้คือการลดค่าใช้จ่ายด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาดโดยรักษาไว้แต่ลูกค้าที่จงรักภักดีต่อผลิตภัณฑ์ เลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่ยังพอสร้างยอดขายได้ ยกเลิกช่องทางการจัดจำหน่ายที่ไม่ทำกำไร

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์และเส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์

เส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ เป็นเครื่องแสดงถึงปัญหาที่บริษัทจะเผชิญในช่วงเวลาต่างๆ ถ้าบริษัทรอจนผลิตภัณฑ์เข้าสู่ช่วงเสื่อมก่อนเริ่มมองหาสิ่งทดแทน อาจทำให้พบปัญหาได้มาก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงมากทั้งด้านการเงินและเวลาของพนักงาน ถ้าบริษัทชะลอการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จนกว่าสินค้าเก่าเข้าสู่การเสื่อมช่วงสุดท้าย อาจทำให้บริษัทมีสถานะทางการเงินที่อ่อนแอลงมากจนทำให้ล้มสลายได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเวลาที่ดีที่สุดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่คือ ช่วงการเจริญเติบโตหรือการอึดตัวเริ่มแรกของผลิตภัณฑ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยังมีความมั่นคง มีทรัพยากรที่เพียงพอ และมีผลกำไรสูงสุด

ในทางปฏิบัติพบว่าปัญหาของกลยุทธ์นี้คือ ช่วงเจริญเติบโตเป็นเวลาที่บริษัทอยู่ได้ความกดดันสูงมาก เพราะต้องปรับขีดความสามารถในการผลิตให้ตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง บริษัทต่างๆ จึงใช้กลยุทธ์น้ำขึ้นให้รีบตักและชะลอการตัดสินใจจนกว่าจะมองเห็นภาพอนาคตได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การรอคอยอาจทำให้โอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สูญหายไปตลอดได้เนื่องจากความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม

เส้นโค้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องปรับปรุงแบบของผลิตภัณฑ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้บริษัทตอบสนองการแข่งขันได้ การปรับปรุงอาจทำได้โดยวิเคราะห์แนวโน้มตลาดและคู่แข่ง ความผิดปกติที่พบในขณะใช้งาน การร้องเรียนของลูกค้า และปัญหาที่พบในการผลิต เป็นต้น

2.3 ความรู้ทางการตลาดที่จำเป็นสำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความรู้ทางการตลาดเบื้องต้นเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะการตลาดมีหน้าที่ค้นหาความต้องการของผู้บริโภค ส่วนการผลิตมีหน้าที่ผลิตความต้องการเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้เงื่อนไขทางการตลาดที่กำหนดไว้

การออกแบบเป็นจุดเชื่อมระหว่างฝ่ายการตลาดกับฝ่ายผลิต วิศวกรออกแบบจะต้องเข้าใจหลักการด้านการตลาด เพื่อรับช่วงผลิตภัณฑ์มาออกแบบได้อย่างถูกต้อง ความรู้ด้านการตลาดที่สำคัญต่อกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การแบ่งกลุ่มลูกค้า การเล็งกลุ่มเป้าหมาย และการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์

การแบ่งกลุ่มลูกค้า (market segmentation) เป็นการแบ่งตลาดทั้งหมดออกเป็นกลุ่มย่อยที่มีพฤติกรรมต่างกันในเรื่องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ จุดมุ่งหมายของการแบ่งกลุ่มลูกค้าเป็นไปเพื่อระบุแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด การแบ่งกลุ่มลูกค้าสามารถแบ่งได้ตามตัวแปรหนึ่งหรือหลายตัวก็ได้ เช่น อายุ เพศ รายได้ อาชีพ ในการแบ่งกลุ่มลูกค้านอกจากจะแบ่งตามผู้ใช้สุดท้าย (end user) แล้ว ควรแบ่งตามลูกค้าระหว่างกลาง (intermediate customer) เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ด้วย

การเล็งกลุ่มเป้าหมาย (targeting) เป็นการเน้นขายผลิตภัณฑ์ในกลุ่มต่างๆ ดังนี้ (1) ทำตลาดในกลุ่มเฉพาะ (concentrated marketing) บริษัทจะเน้นทำตลาดในกลุ่มเป้าหมายหลักเพียงหนึ่งหรือสองกลุ่ม (2) การทำตลาดในกลุ่มหลากหลาย (differentiated marketing) เป็นการออกผลิตภัณฑ์หลายแบบให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่ม (3) การทำตลาดโดยไม่มี ความแตกต่าง (Undifferentiated marketing) เป็นการขายผลิตภัณฑ์ให้กับตลาดทั้งกลุ่ม นั่นคือไม่แยกความแตกต่างระหว่างลูกค้า รูป 2.2 แสดงหลักการจัดกลุ่มเป้าหมาย

การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Market positioning) เป็นการวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์คู่แข่งในสายตาของลูกค้า ซึ่งสามารถกระทำได้โดยใช้กลยุทธ์โฆษณาเพื่อให้ลูกค้าทราบตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ การวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์สามารถทำได้โดยใช้ปัจจัยต่างๆ เช่น คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ โอกาสในการใช้งาน การเปรียบเทียบกับคู่แข่ง การวางตัวให้ไกลจากคู่แข่ง ระดับของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น